

Resumé

Afdækning af arbejdet med social IKT i Danmark

Indledning

Socialt Udviklingscenter SUS har i 2012 gennemført en afdækning af arbejdet med social IKT¹ til mennesker med fysiske og/eller psykiske funktionsnedsættelser, der lever på botilbud i Danmark. Afdækningen er gennemført med støtte fra Social- og Integrationsministeriet.

Aktiviteter

Resultaterne i afdækningen tager udgangspunkt i følgende aktiviteter:

- En landsdækkende spørgeskemaundersøgelse besvaret af 346 bosteder² og 64 kommunale forvaltninger og 5 regionsråd.
- 3 rundbordssamtaler med relevante fag- og handicaporganisationer, repræsentanter fra KL, Danske Regioner og Socialstyrelsen.
- Desk research og internetsøgning af fagmiljøer i Danmark med efterfølgende opfølgende telefoninterview.
- Kontakt med netværkspersoner og internationale fag- og universitetsmiljøer om erfaringer med udvikling, afprøvning og/eller implementering af social IKT til mennesker med funktionsnedsættelser.

Bortfaldsanalyse

I forhold til den gennemførte spørgeskemaundersøgelse, må der tages forbehold for datamaterialets repræsentativitet.

I alt er ca. 1615 tilbud blevet kontaktet – heraf har kun 21,4 % besvaret spørgeskemaet. For at kunne analysere objektbortfaldet i besvarelsene, er det nødvendigt at have adgang til beskrivende karakteristika for den samlede population – fx antal brugere, aldersfordeling el. lign. Disse oplysninger er desværre ikke tilgængelige, hvorfor det er svært at vide, i hvor høj grad det udspurgte udsnit er repræsentativt for populationen som helhed. Den frivillige deltagelse, som er et aspekt ved enquete-undersøgelser som denne, kan betyde, at deltagelsen er størst, hvis

¹ Social IKT defineres som teknologi, der kan anvendes til at fastholde/styrke sociale relationer og netværk, til at udtrykke sig, til socialt samvær, leg og læring. Det er teknologi, der for brugeren er et redskab til kommunikation, relation og interaktion med andre mennesker. I mange fagmiljøer anvendes begrebet social IKT og begrebet social it synonymt.

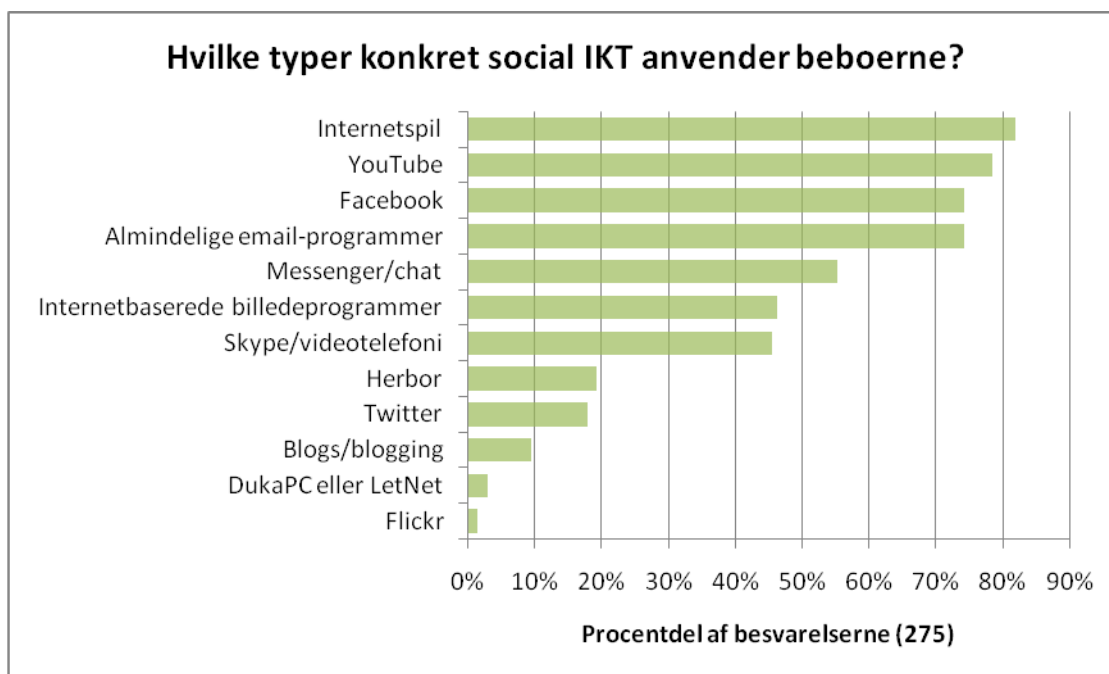
² Dette svarer til ca. 20 % af alle bosteder inden for målgruppen.

tilbuddet i forvejen har en interesse for, eller har arbejdet med, social IKT. Der kan således opstå selvselektion/selektionsbias, hvilket påvirker undersøgelsens validitet. Selvrapportering kan også påvirke undersøgelsens validitet, da tilbuddene kan have en interesse i at fremstille sig selv på en bestemt måde.

Brugen af social IKT på bosteder

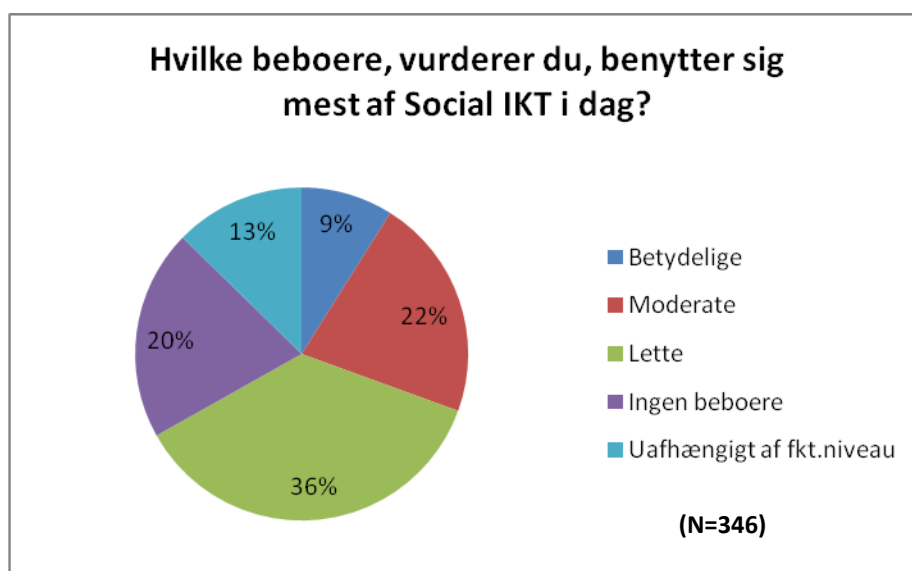
4 ud af 5 (79 %) bosteder i dag har, ifølge spørgeskemaundersøgelsen, en eller flere beboere, der anvender social IKT. På mange bosteder er det dog kun én eller få beboere, der anvender teknologi. På hvert femte bosted anvendes ingen former for social IKT. De gennemførte rundbordssamtaler med KL, Danske Regioner, Socialt Lederforum, Socialstyrelsen, diverse fag- og handicaporganisationer indikerer, at anvendelsen af social IKT er mindre udbredt end angivet i spørgeskemaundersøgelsen. Det kan derfor ikke udelukkes, at de bosteder der har besvaret spørgeskemaundersøgelsen ikke er repræsentative for det samlede antal bosteder (jf. redegørelsen i ovennævnte bortfaldsanalyse).

På tilbuddene anvendes mange forskellige typer af teknologi. Flest borgere anvender almen teknologi – såsom internetspil, YouTube og Facebook. Kun få anvender dedikeret teknologi – altså teknologi udviklet særligt til mennesker med funktionsnedsættelser - såsom Herbor, DukaPC eller Letnet. Se fordeling af konkrete teknologier i nedenstående figur (figur 1)

Figur 1 i rapporten

Valget af teknologier skal ses i sammenhæng med teknologibrugernes funktionsnedsættelser og alder. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at social IKT er langt mere udbredt blandt yngre borgere (under 35 år) med begrænsede funktionsnedsættelser, end blandt ældre borgere med betydelige funktionsnedsættelser. Se fordeling af brugere af social IKT på graden af funktionsnedsættelser på figur 10 nedenfor:

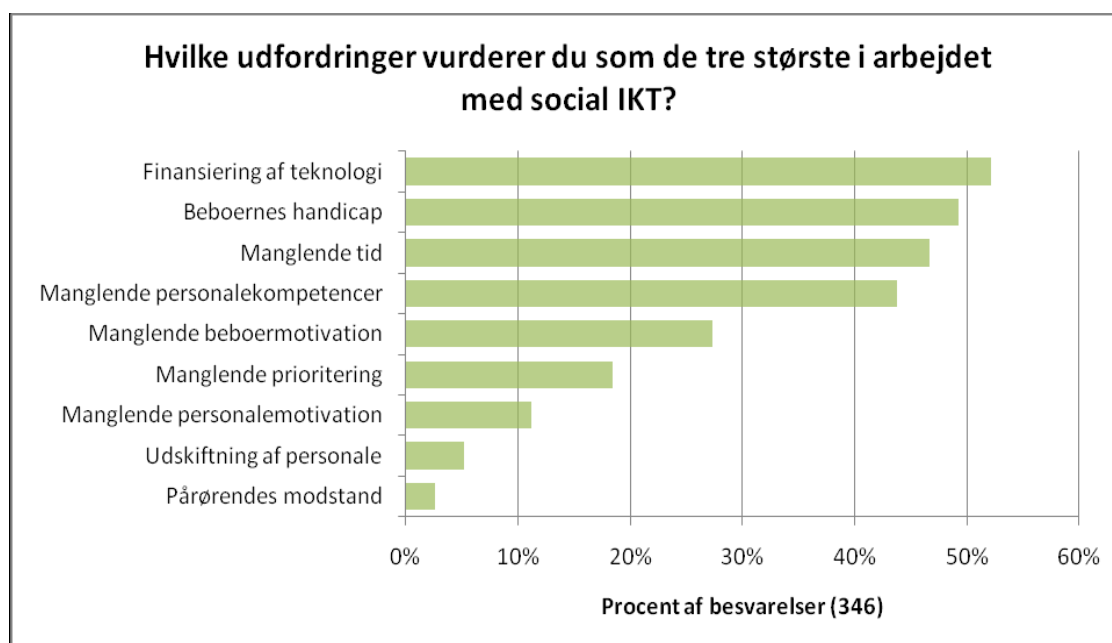

Figur 10 i rapporten

Teknologierne anvendes primært til underholdning, kommunikation og fastholdelse af eksisterende netværk. Teknologierne anvendes kun i mindre grad til etablering af nye netværk.

Bostederne oplever generelt, at der opnås resultater for brugerne i anvendelsen af social IKT. Resultaterne af arbejdet med social IKT er: Øget livskvalitet (77%), styrkede sociale relationer (70%), mere viden om egne interesser (70%), øget selvstændighed (69 %) og bedre kommunikation (64 %). 3 % opnår, ifølge bostederne, ingen resultater i anvendelsen af social IKT.

Personalet på bostederne oplever, at det kan være vanskeligt at få implementeret social IKT. Dette er der flere grunde til. Af udfordringer nævnes finansieringen af teknologien som den væsentligste, men også beboernes handicap og manglende tid og kompetencer hos personalet angives som væsentlige barrierer. Se figur nedenfor:

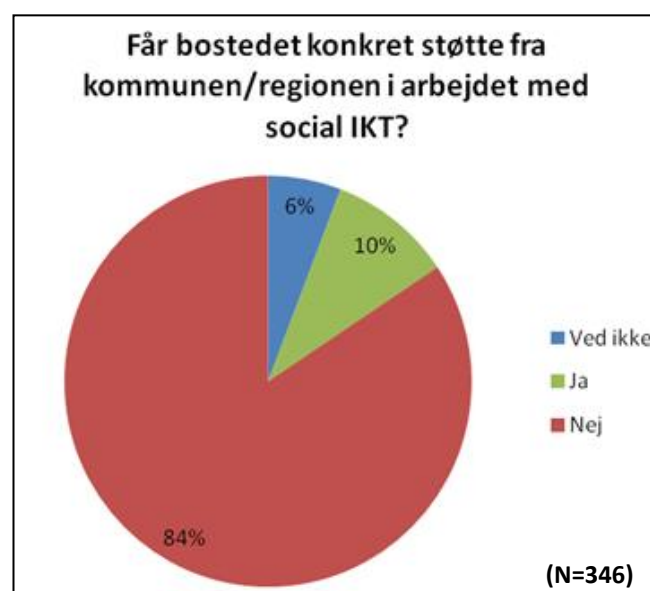

Figur 7 i rapporten

Om samarbejde og videndeling om social IKT i kommuner og på bosteder

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at systematik, samarbejde og vidensdeling på tværs af kommuner og bosteder i forhold til anvendelsen af social IKT i dag er begrænset. Dette viser sig således:

- Kun hver fjerde (74 %) af de kommunale forvaltninger/regionale afdelinger indsamler systematisk viden om arbejdet med social IKT på bostederne i kommunen/regionen.
- 84 % af bostederne oplyser, at de ikke får støtte af nogen art til arbejdet med social IKT fra den kommunale forvaltning/regionale afdelinger (se figur 12)
- Syv ud af ti (70 %) bosteder oplever at have et konkret behov for støtte fra den kommunale forvaltning/regionale afdelinger
- Flertallet (over 70 %) af bostederne efterlyser viden om de teknologiske muligheder med computere, internet og sociale medier. Og en næsten lige så stor en andel savner undervisning og uddannelse om emnet. Ydermere ønsker man netværk for

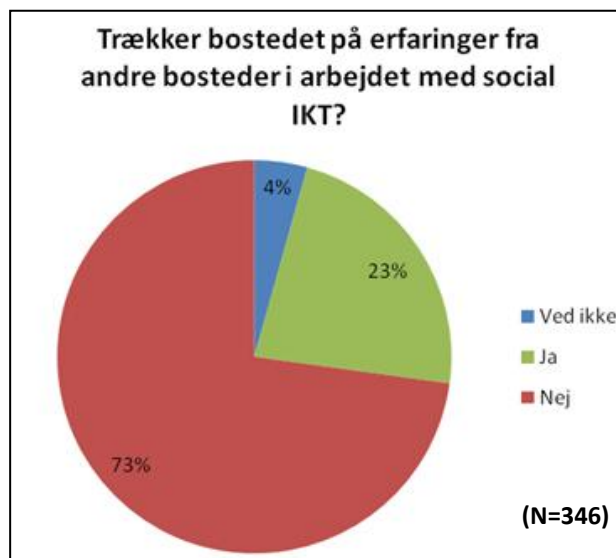

Figur 12 i rapporten

erfaringsudveksling og videndeling af erfaringer med anvendelsen af social IKT. Lidt færre – dog stadig over halvdelen oplyser at have brug for økonomisk støtte og konsulentbistand.

Undersøgelsen peger desuden på, at der mangler viden og kompetencer i brugen af social IKT på bostederne. Der findes i dag ikke en systematisk og effektiv udveksling af viden på tværs af kommuner/regioner. De fleste bosteder (73 %) oplyser, at de ikke henter eller udveksler viden og erfaringer fra andre bosteder i forhold til arbejdet med social IKT (se lagkagediagrammet til højre).

Der findes i dag en række faglige netværk – danske og internationale – der beskæftiger sig med social IKT til mennesker med funktionsnedsættelser.

Figur 11 i rapporten

Men der er tilsyneladende ikke udbredt kendskab til disse netværk på bostedsområdet og i kommunernes socialforvaltninger.

Erfaringerne med social IKT i danske og udenlandske fagmiljøer

Der er etableret nogle få såkaldte OPI-samarbejder (offentlig-privat innovation) rundt omkring i Danmark mellem forhandlere, forskningsmiljøer og kommuner/regioner. Disse OPI-samarbejder har først og fremmest fokus på udvikling af velfærdsteknologi til smarthome-løsninger til fx fysisk handicappede mennesker og ældre med fysiske vanskeligheder – fx støvsugerrobotter, vaskerobotter, nogle få kommunikationssystemer.

Der er begrænset opmærksomhed på udvikling, afprøvning og implementering af social IKT til mennesker med funktionsnedsættelser. Og kun et fåtal sociale IKT-løsninger, der udvikles i projekter eller forskning, sættes efter projektets afslutning i produktion. En undtagelse er fx universitetsprojektet Mobi:Do til kognitiv støtte i dagligdagen, som i dag er et produkt i et mindre it-iværksætterfirma. Et andet eksempel er IT-Universitetets EasyTube – en forenklet brugergrænseflade til YouTube til fx mennesker med udviklingshæmning eller autisme – som i dag er web applikation alle kan benytte gratis.

Blandt gruppen af forhandlere der deltager i OPI-samarbejder, er der flere, der efterfølgende sætter en teknologi i produktion. Virksomheden Abilia er et eksempel på en virksomhed, der på

baggrund af OPI-samarbejder, har udviklet social IKT til mennesker med funktionsnedsættelser, der efterfølgende er blevet sat i produktion.

Eksempler på universitets- eller udviklingsmiljøer der har beskæftiget sig med udvikling af social IKT – foruden IT-Universitet i København, er:

- Aalborg Universitet – der arbejder med udvikling af tungestyring og smartphones til autister
- Alexandra Instituttet – der har udviklet spil og alternativ betjening i HandiVision-projektet
- Aarhus Universitet – der har udviklet Touch Development

Derudover findes der en række udviklingsmiljøer, der beskæftiger sig med teknologi, der på sigt kan anvendes af mennesker med funktionsnedsættelser, der lever på bosteder, men som er udviklet til andre målgrupper.

Der er i Danmark også fagmiljøer, der ikke har produktudvikling som ydelse, men som arbejder med undervisning og implementering af social IKT i forhold til undersøgelsens målgruppe. Dette er eksempelvis kommunikationscentrene, der er specialundervisningscentre under kommuner og regioner, Foreningen Socialt Udviklingscenter SUS samt VIHS og Hjælpemiddelinstittet – sidstnævnte begge under Socialstyrelsen. Disse deltager alle indirekte i produktudvikling gennem rådgivning og samarbejde med udviklere.

Internationalt er man længere fremme end Danmark i udviklingen af teknologier målrettet mennesker med funktionsnedsættelser – særligt er udviklingen af applikationer til smartphones og tablets er i rivende udvikling. Især er udviklingen af markedet med engelsksprogede apps fra USA, Canada og England med fokus på læring, kommunikation, sociale historier, selvhjulpethed, dagstruktur mv. vokset kraftigt. Kun få applikationer på det internationale marked oversættes til dansk.

Anbefalinger til en fremtidig indsats

Samlet set peger afdækningen af social IKT på bosteder og i kommuner i Danmark på, at der er behov for:

- At der iværksættes en indsats, så mennesker med betydelige funktionsnedsættelser, herunder også ældre mennesker på bosteder mv. får adgang til social IKT
- At øge fokus på kompetenceudvikling af det pædagogiske personale - herunder kunne fx involvering af grunduddannelser og udvikling af efteruddannelsesmoduler være en frugtbar vej
- At der igangsættes initiativer for øget erfaringsudveksling, systematik og samarbejde på tværs af landets kommuner og regioner (på forvaltningsniveau), mellem bosteder og kommunale forvaltninger/regionale afdelinger såvel som på tværs af bosteder. Dette med henblik på at få viden om, hvilke former for social IKT, der virker for hvem
- At social IKT har en mere central plads i den velfærdsteknologiske diskurs og tænkes ind på lige fod med andre typer velfærdsteknologi, som fx smart home teknologi og plejesektorens teknologi
- At anerkende og udnytte de potentialer, der allerede ligger i fagmiljøerne, og understøtte at de IKT-løsninger og prototyper, der udvikles og afprøves i fagmiljøerne, efterfølgende sættes i produktion og spredes
- At mulighederne for og relevansen af etablering af netværk for slutbrugeren af social IKT – fx mennesker med udviklingshæmning eller autisme – udfoldes og etableres
- En øget vidensudveksling og samarbejde, om brugen af social IKT, mellem relevante organisationer på området – fx faglige organisationer og handicaporganisationer – og kommuner og bosteder
- En øget udnyttelse af udenlandsk producerede IKT-løsninger – herunder at de mange applikationer til smartphones og tablets gøres tilgængelige på det danske marked – fx gennem oversættelse til dansk sprog og kontekst